

Hannele Villikka

VARHAISKASVATTAJIEN KOHTAAMA AGGRESSIIVINEN KÄYTÖS

Opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

Sosionomi

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi
Tekijä/Tekijät	Hannele Villikka
Työn nimi	Varhaiskasvattajien kohtaama aggressiivinen käytös
Toimeksiantaja	Etelä-Suomalaisen kaupungin varhaiskasvatus
Vuosi	2023
Sivut	37 sivua, liitteitä 1 sivua
Työn ohjaaja(t)	Lea Saari-Kääriäinen

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön aiheena on varhaiskasvattajien kohtaama aggressiivinen käytös. Opinnäytetyö toteutettiin eteläsuomalaisen kaupungin varhaiskasvatuksessa. Tutkimusluvan mukaisesti kaupungin nimi ei esiinny työssä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaista aggressiivista käytöstä varhaiskasvattajat kohtaavat ja minkälaisia keinoja varhaiskasvattajilla on käytössä ja ovatko nämä keinot toimineet. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäkoulutukseen sekä toimintatapojen kehittämiseen.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu aggressiivisuuden ja aggressiot erojen kuvaamisesta, aggression eri muotojen läpikäynnistä, lapsen aggressiivisen käyttäytymisen kuvaamisesta sekä aggressiivisuuden taustalla olevista tekijöistä, varhaiskasvatuksen tehtävistä ja tavoitteista, varhaiskasvatuksen henkilöstön roolista sekä aggressiivisen lapsen käyttäytymisen kohtaamisesta.

Tutkimustuloksista ilmeni, että varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtasi eniten fyysistä aggressiivisuutta, jossa tarkoitus oli satuttaa toista lasta, lasta itseään tai aikuista. Tilanteet olivat osin ennalta-arvaamattomia ja tulivat yllättäen. Tyttöjen aggressiivisuus oli enemmän verbaalista kuin fyysistä. Tutkimustulosten perusteella varhaiskasvattajat näkivät, että se, että tuntee lapsen hyvin voi ennaltaehkäistä aggressiivisuutta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön mielestä aggressiiviset tilanteet kohottavat stressitasoa ja stressitaso pysyy koholla vielä pitkään. Lasten aggressiivista käytöstä ja siihen tarvittavia keinoja tulisi tutkia lisää, jotta varhaiskasvatuksen henkilöstö pystyisi kohdentamaan tukea nykyistä paremmin.

Asiasanat: varhaiskasvatus, varhaiskasvattaja, aggressiivinen käytös, aggressio ja aggressiivisuus, menetelmät ja niiden toimivuus.

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Hannele Villikka
Thesis title	Aggressive behavior faced by early childhood educators
Commissioned by	Day care center in Southern Finland
Time	2023
Pages	37 pages, 1 pages of appendix
Supervisor	Lea Saari-Kääriäinen

ABSTRACT

The objective of the thesis was to find out what kind of aggressive behaviour early childhood educators face. The thesis also examined what methods have been used and whether they have worked.

The thesis was carried out using qualitative research methods in day care centre in the southern Finland. The name of the day care centre does not appear in the study, as authorized by the research permit. The research material was collected by using content analysis.

The result showed that early childhood educators experienced the most physical aggression where intention was to hurt another child, the child itself or an early childhood educator. The situations were partly unpredictable and came unexpectedly. Girls' aggression was more verbal than physical. Based on the result of the research, early childhood educators saw that knowing the child well can percent aggression. The children's aggressive behaviour and how to handle aggressive situations should be further explored to enable better support to the child. Early childhood educators thought that they should receive more training to meet aggressive situations. The result of the thesis can be used to develop early childhood education in selected day care centres in southern Finland.

Keywords: early childhood education, early childhood educator, aggressive behavior, aggression, method, effectiveness

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	AGGRESSIIVINEN KÄYTTÄYTYMINEN, AGGRESSIO JA AGGRESSIIVISUUS	8
2.1	Aggressiivisuuden ja aggressiot erot	8
2.2	Aggression eri muodot.....	9
2.3	Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen	10
2.4	Mitkä tekijät voivat olla aggressiivisuuden tautalla?	11
3	AGGRESSIIVISESTI KÄYTTÄYTYVÄN LAPSEN KOHTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA.....	13
3.1	Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet.....	13
3.2	Varhaiskasvatuksen henkilöstö.....	14
3.3	Lapsen aggressiivisen käyttäytymisen kohtaaminen	15
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	18
5.1	Tutkimuskohde ja laadullinen lähestymistapa.....	18
5.2	Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu.....	18
5.3	Aineiston analyysi	20
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	21
6	TUTKIMUSTULOKSET	23
6.1	Varhaiskasvatushenkilöstön kohtaama aggressiivinen käytös	23
6.1.1	Fyysinen aggressiivisuus	24
6.1.2	Verbaalinen aggressiivisuus	25
6.1.3	Muu aggressiivinen käytös.....	26
6.2	Varhaiskasvatuksen henkilöstön käytössä olevat keinot ja niiden toimivuus	27
6.2.1	Lapsen aito tunteminen ja ennakointi	27
6.2.2	Rajoitustoimien käyttö ja rauhoittaminen	28
6.2.3	Resurssit ja koulutus.....	30
6.2.4	Moniammatillinen yhteistyö.....	32

7	POHDINTAA.....	32
	LÄHTEET.....	35

LIITTEET

LIITE 1: haastattelurunko

LIITE 2: Tutkimuslupa

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, minkälaista lasten aggressiivista käyttäytymistä varhaiskasvattajat kohtaavat työssään. Pyrin myös selvittämään, minkälaisia keinoja varhaiskasvattajilla on käytössä ja ovatko keinot heidän mielestään toimineet. Ahonen (2018) kertoo TTT-lehden artikkelissa, että lasten aggressiivinen käytös päiväkodeissa on lisääntynyt. Varhaiskasvatuksen henkilöstön mielestä aggressiivinen käytös on turvallisuusuhka sekä kuormitustekijä niin muille lapsille kuin työntekijöille. Lapset ovat yhä haastavampia. Lasten väkivalta voi esiintyä lyömisenä, raapimisena, potkimisena tai tavaroiden heittelynä.

Tänä päivänä psyykkisistä ongelmista kärsivän lapsen on vaikea päästä psykiatriseen laitoshoidon, minkä vuoksi se näyttäytyy päiväkodin arjessa. Ahonen (2018) viittaa myös OAJ:n työelämäasiamiehen Riina Länsikallion lausumaan siitä, että lasten väkivaltaisuus on lisääntynyt ja koskee nyt myös niitä lapsia, jotka eivät ole erityisen tuen piirissä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön keskuudessa ilmiön ajatellaan ”kuuluvan työn negatiivisiin puoliin” eikä siihen puututa. Osa ei halua ottaa asiaa esiin, koska pelkää, että hänet leimataan epäonnistujaksi.

Opinnäytetyön työelämäkumppanini oli eteläsuomalainen päiväkotitoiminta. Lupahakemuksen mukaisesti kaupungin nimeä eikä henkilöstöä ei mainita tässä opinnäytetyön tutkimuksessa. Aineistonkeruun toteutin haastattelemalla viittä varhaiskasvatuksen henkilöstöä. Aineiston keruu on tehty puolistrukturoidulla teemahaastattelulla, jotta vastaajilla on enemmän vapautta vastata kuin strukturoidussa haastattelussa.

Tutkimusaihe on hyvin ajankohtainen niin yhteiskunnallisesta näkökulmasta, kuin työntekijöiden työhyvinvoinnin kannalta. Aihe koskettaa kaikkia varhaiskasvattajia paikkakunnasta riippumatta. Tutkimuksen myötä toivoin saavani työkaluja omaan työhöni ja oman ryhmäni työhön nyt ja tulevaisuudessa.

Opinnäytetyöni alussa avaan keskeiset käsitteet teorian valossa.

Keskeiset käsitteet tässä opinnäytetyössä ovat varhaiskasvatus, varhaiskasvattaja, aggressiivinen käyttäytyminen, aggressio ja aggressiivisuus sekä menetelmät ja niiden toimivuus.

2 AGGRESSIIVINEN KÄYTTÄYTYMINEN, AGGRESSIO JA AGGRESSIIVISUUS

Tässä luvussa avaan aggressiivista käyttäytymistä erottelemalla ensin, miten käsitteet aggressiivisuus ja aggressio eroavat toisistaan. Sen jälkeen käyn läpi aggression eri muotoja, lapsen aggressiivista käytöstä sekä aggressiivisuuden taustalla olevia tekijöitä.

2.1 Aggressiivisuuden ja aggressiot erot

Whippin (2021, 16–17) mukaan aggressio on mitä tahansa käyttäytymistä, jonka tarkoituksena on aiheuttaa fyysistä tai henkistä vahinkoa tai vammauttaa toinen ihminen. Toisaalta Whipp (2021, 16) viittaa Banduran määritelmään aggressiosta, jolloin aggressio on mitä tahansa vahingollista käyttäytymistä, joka on vastoin sosiaalisia normeja. Riihosen ja Koskisen (2020, 8) mukaan aggressiota ei pystytä määrittelemään yksiselitteiseksi, vaan se on luonnehdittava tunteeksi, johon liittyy muita tunteita ja toimintaimpulsseja. Cacciatore (2007, 16–28) näkee, että aggressio on tunne, joka voi johtaa impulsiiviseen toimintaan tai vihan eri muotoihin, kuten kauhuun, raivoon, kostonhimoon, pelkoon ja syyllisyyteen. Keltikangas-Järvinen (2010, 72–73) puolestaan näkee, että aggressiivisuus on sellaista käyttäytymistä, johon aggression tunteet ja muut tekijät johtavat yhdessä.

Aggressiivinen käytös Riihosen ja Koskisen (2020, 8) mukaan johtaa aggressiiviseen käytökseen, jos siihen liittyy vihan tunnetta. Lapsen aggressiivisuutta ei tule nähdä oireena, vaan sairautena, sillä taustalla voi olla lapsen neurobiologisia ongelmia, vuorovaikutussuhteiden ongelmia, mallioppimista, keinottomuutta, haastavaa temperamenttipiirrettä, virheellisiä uskomuksia tai ajatusvinoumia tai lapsen saaman tuen määrä. Traumaattiset kokemukset ja stressi voivat myös altistaa aggressiiviselle käytökselle. (Riihonen ja Koskinen 2020, 9.)

Lapsen kykyyn säädellä aggressiivista käytöstä vaikuttaa lapsen kehitysikä. Kehitysiällä tarkoitetaan lapsen saavuttamaa motorista, kielellistä, emotionaalista tai sosiaalista kehitystä sekä ajattelukyvyn vaihetta. (Riihonen ja Koskinen 2020, 11) Väkivaltaisesti käyttäytyvä lapsi on kehitysiältään viiveinen verrattuna samanikäisiin muihin lapsiin. Esimerkiksi kielellisten taitojen viive tai

vaikeat oppimisvaikeudet ovat tavallisia. Kun lapsen kehitysikä on nuorempi kuin lapsen ikä, ovat hänen toimintatapansa muihin nähden epäkypsiä eikä hän kykene toimimaan kuten hänen odotettaisiin toimivan. (Riihonen ja Koskinen 2020, 9–11.)

2.2 Aggression eri muodot

Buttelminan ym. (2022, 111) mukaan aggressio on lapsen varhaisin tapa ilmaista vihaansa. Poland ym. (2015, 182) jakavat aggression fyysiseen, reaktiiviseen ja suhteelliseen aggressioon. Aggressio voi olla fyysistä, verbaalista, suora tai epäsuoraa. Aggressiot voidaan myös jakaa fyysisen tai verbaalisen lisäksi myös suoraan tai epäsuoraan. Sekä suora että epäsuora aggressio voi olla hyökkäävää tai uhkaavaa. Verbaalinen aggressio esiintyy kiroiluna, kritisoimisena, taisteluna uhkaamisena. Verbaalisessa aggressiossa on myös epäsuora versio, jossa esiintyy juoruilua ja kiristämistä. (Viemerö 2006, 18.)

Cacciotore (2007, 20) jakaa aggressiivisuuden proaktiiviseen ja reaktiiviseen aggressiivisuuteen. Proaktiivinen aggressiivisuus tarkoittaa suunnitelmallista aggressiivisuutta. Tällöin teko on ennakkoon suunniteltua, harkitumpaa sekä tavoitteellista. Usein tähän liitetään käsitys väkivallan oikeutuksesta sekä hyödyllisyydestä. Lapsilla proaktiivista käyttäytymistä esiintyy harvoin. Cacciatoren (2007, 20) mukaan proaktiivisesti aggressiiviset lapset ovat fyysisesti aggressiivisempia, he ovat vähemmän ahdistuneita ja he osaavat heikommin säädellä ulkoista toimintaansa tai itseään. Proaktiivinen tai vihamielinen aggressio voi olla välineellistä tai vihamielistä ja se kulkee käsi kädessä epäsosiaalisen käyttäytymisen kanssa. Tällöin aggressioon voi kuulua esimerkiksi valehtelemista, varastamista tai uhkailua. (Viemerö 2006, 19.)

Reaktiivinen aggressio on impulsiivista, harkitsematonta ja suunnittelematonta. Tällöin lapsen tunteet kiehuvat tällöin kuumina ja viha on räjähtävää. He myös tulkitsevat toisen ihmisen aikomukset vihamielisiksi. Reaktiivisesti aggressiiviset lapset ovat usein myös temperamentiltaan reaktiivisempia, vähemmän tarkkaavaisempia, impulsiivisempia, he kiihtyvät herkemmin sekä ovat ahdistuneempia. Tämä johtuu siitä, että heillä on alhaisempi reaktiokyky ärsyttäviin ja häiritseviin asioihin. (Puusjärvi ja Repokari 2017; Cacciotore 2007, 20.)

Blais ym. (2014, 797–798) tuovat tutkimuksessaan esiin instrumentaalisen aggressiivisuuden, jossa tavoitteena ei ole fyysisen kivun tuottaminen, vaan taustalla on kylmä käyttäytyminen, suunnitelmallisuus sekä pyrkimys saavuttaa tavoitteet keinolla millä tahansa. Tämä aggressiivisuus liitetään usein psykopatiaan eikä sitä esiinny tiettävästi lapsilla. Whipp (2021, 17) näkee instrumentaalisen aggressiivisuuden olevan osa proaktiivista aggressiivisuutta.

2.3 Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen

Aggressiivisuus on Keltikangas-Järvisen (2010, 72–73) mukaan ongelmallista, jos se purkautuu varhaiskasvatuksessa epäsuotuisalla tavalla. Lapsen aggressio voi Riihosen ja Koskisen (2010, 14) mukaan näkyä esimerkiksi murjotamisena, huutamisena tai omiin oloihin hakeutumisena. Aggressio voi myös olla fyysistä, jolloin vihainen lapsi voi heitellä tavaroita, rikkoa niitä, tönä, purra, potkia tai nipistellä. Jotkut lapset kohdistavat väkivaltaisen käyttäytymisen vain aikuisiin, toiset taas toisiin lapsiin tai molempiin. Alijoen ja Pihlajan (2010, 270) mukaan lapsen aggressiivinen käyttäytyminen voi näkyä ja tuntua koko lapsiryhmän toiminnassa. Tämä voi näkyä esimerkiksi kaverin kanssa tappeluna tai kiusaamisena.

Riihosen ja Koskisen (2010, 22) mukaan tunnesäätely on tärkeässä asemassa lapsen aggressiivisessa käytöksessä. Pieni lapsi tarvitsee tunteiden säätelyyn sekä sanoittamiseen aikuisen apua. Saman vahvistaa Cacciatore ja Hurme (2008, 32). Heidän mukaansa lasten tulee oppia aikuiselta, miten hallitaan tunteita. Ahonen (2015, 44–45) näkeekin, että lasten väkivaltainen käytös vähenee, kun lasten tunnetaidot kehittyvät. Buttelmännin ym. (2022, 111) mukaan tietynlainen aggressiivinen käytös kuuluu lapsen kehitysvaiheeseen. Tällöin lapsen käyttäytymisen takana voi olla pettymys, pelko tai häpeä. Joissain tapauksissa pelon rinnalla voi esiintyä ylpeys siitä, että uskalsi olla uhmakas.

Lapselle tulee opettaa vaihtoehtoinen tapa ilmaista itseään sekä hallita aggressiivisia impulssejaan. Muutoin lapsen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa esiintyy vaikeuksia koko lapsuuden ajan, ja ne voivat heijastua myös myöhempiin elämään. (Buttelmann ym. 2022, 111; Cacciatore 2007, 19.)

Girardin ym. (2011, 306) mukaan kehityksen kannalta lapsen fyysinen ja sanallinen aggressio on huipussaan kolmevuotiaana. Käytös laskee viisivuotiaana, kun lasten kielelliset taidot sekä tunnesäätely kehittyvät. On olemassa riski, että lasten jatkuva aggressiivinen käytös vakiintuu toimintatavaksi, ellei käytökseen puututa ajoissa.

2.4 Mitkä tekijät voivat olla aggressiivisuuden tautalla?

Usein lapsen aggressiivisen käyttäytymisen taustalla on aggressionhallinnan taitojen puute, jolloin lapsi on altis konflikteille, raivokohtauksille ja väkivallalle. Lapsi kokeman turhautumisen tai vihan lisäksi hänen minäkuvansa voi olla kielteinen. Väkivaltaisuuden taustalla voi olla ulkoisia tai sisäisiä syitä. Ulkoiset syyt voivat liittyä perheeseen, ikätovereihin tai asuinympäristöön. Toisaalta aggressiivinen käytös voi olla opittu malli tai lapsen ainoa keino selvitä kasvuympäristön ongelmien keskellä. Sisäiset syyt puolestaan ovat esimerkiksi sosiaalisten taitojen harjaantumattomuus, impulsiivisuus, voimakas tarve välittömälle tarpeen tyydytykselle tai epärealistinen usko väkivallan toimivuuteen tavoitteiden saavuttamisessa. (Korhonen 2021.)

Aggressiivisen käyttäytymisen taustalla voi olla myös heikko negatiivisten tunteiden hallinta, arvomaailman ja moraalin itsekeskeisyys. Myös perinnöllisillä tekijöillä voi olla merkitystä aggressiivisessa käyttäytymisessä. (Korhonen 2021.) Aggressiivisen käytöksen taustalla voi myös olla roolimallit, koska yhteiskunnallisilla ja kulttuurisilla tasoilla eri sukupuolilta odotetaan erilaista käytöstä. Tällöin pojalle väkivaltainen käytös on kulttuuriin kuuluvaa käyttäytymistä. (Whipp 2021, 20.)

Keltikangas-Järvinen (2010, 72–73) puolestaan näkee, että aggressiiviseen käytökseen liittyy erilaisia biologisia, psykologisia ja sosiaalisia tekijöitä tai niiden yhdistelmiä. Card ja Little (2006, 466) näkevät sen sijaan, että aggressiivisuuteen liittyy esimerkiksi emotionaalista säätelyhäiriötä, uhriutumista tai huonoja vertaissuhteita. Käytöksessä voi myös esiintyä psykososiaalista sopeutumishäiriötä. Riihonen ja Koskinen (2020, 114) puolestaan näkee, että lasten aggressiivisen käytöksen takana on vahva temperamentti tai lapsella on ongelmia tunnesäätelykyvyssä. Lapsella voi myös esiintyä tunnereaktion haas-

tava kaari, joka kuvaa, miten voimakkaasti lapsi reagoi kaikkeen ympäristönsään. Lapsilla, joilla on haastava kaari, kielteinen tunne viriää voimakkaasti ja se voi kestää pitkään kerrallaan. (Riihonen ja Koskinen 2020, 114–115.)

Aggression takana on monia syitä. Viemerö (2006, 19) nostaa esiin viettiteorian, jonka mukaan aggressiivisuus ja vihamielisyys kuuluvat ihmisen luonteeseen. Aggressio-frustraatioteoriassa puolestaan aggressiivisuus on motivaatiotila ja siihen liittyy reaktiosarja. Tämän sarjan päämääränä on vahingoittaa sitä yksilöä, johon tunteet kohdistuvat. Vieremö (2006, 20) näkee aggressiivisen ja väkivaltaisen käytöksen takana olevan erilaisia tilannetekijöitä, persoonallisuustekijöitä, ympäristötekijöitä tai biologisia tekijöitä sekä näiden yhdistelmiä eikä aina ole helppo erotella yksittäisen tekijän osuutta käytökseen. (Viemerö 2006; 19, 20)

Päiväkodissa riehaantuvan lapsen pelleily tai uhma voi kiihtyä joskus hallitsemattomaksi. Tällöin lapsi houkuttelee ja yllyttää muitakin riehaantumaan. Tilanteessa testataan varhaiskasvatuksen henkilöstön hermoja sekä kykyä ylläpitää turvallinen ympäristö. Erityisesti pojat, toisten poikien tuella tai opitusta mallista, voivat kehittää uhoamisesta tavan, jolla he hallitsevat aggressiion tunteitaan tai muuta tunnekuohuaan. Suuttumus tuo tullessaan pakon purkaa voimakas tunne jollakin tavalla ulos. Tällöin lapsi voi murista, puhista tai mölistä. (Caccitore 2007, 24.)

Lapsella voi myös esiintyä voimakkaita liikkeitä, kuten uhkaavia heilahduksia, huitaisuja tai hätkähdyksiä. Nämä auttavat lasta purkamaan vihaisuutta, mutta samalla ne voivat kätkeä alleen muut esille pyrkivät tunteet, kuten itkun tai pelon. Lapsi voi myös kokea uhoamisen mahtavana ja jännittävänä. (Cacciatore 2007, 24.) Vertaisaggressio voidaan nähdä ongelmalliseksi, sillä se vaikuttaa negatiivisesti lapsiryhmän lapsiin. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tulisi kouluttaa käyttämään erilaisia positiivisen vertaisvuorovaikutuksen strategioita, jotka voisivat vähentää häiritsevää käyttäytymistä ja näin luoda positiivisen ympäristön. (Girard ym. 2011, 305.)

Lasten aggressiivinen käytös voi johtua myös käytöshäiriöstä. Käypä hoito -suosituksen (2018) mukaan lasten käytöshäiriöt ovat monimuotoisia häiriöitä, joihin liittyy pitkään jatkuva (yli kuusi kuukautta) ja laaja-alainen aggressiivinen

käytös, joka voi kohdistua omaisuuteen, toisiin ihmisiin tai eläimiin. Käytöshäiriön taustalla on usein kehityksellinen ongelma, kuten oppimishäiriö, puheen ja kielen kehityshäiriö tai oheissairastavuus, kuten ADHD. Myös psykososiaalinen kuormitus voi olla käytöshäiriön taustalla. (käypä hoito -suositus 2018.)

3 AGGRESSIIVISESTI KÄYTTÄYTYVÄN LAPSEN KOHTAAMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä luvussa tarkastelen aluksi varhaiskasvatuksen tehtävää ja tavoitetta sekä varhaiskasvatuksen henkilöstölle asetettuja vaatimuksia. Tämän jälkeen syvennyn lapsen aggressiivisen käyttäytymisen kohtaamiseen.

3.1 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet

Yhdistyneiden kansakuntien lasten oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 59–60/1991) on keskeisin varhaiskasvatusta ohjaava kansainvälinen sopimus. Sopimus, joka tuli voimaan jo vuonna 1991, velvoittaa valtiot turvaamaan lapsille oikeuden suojeluun, huolenpitoon, lapsen edun ensisijaisuuteen, lapsen mielipiteen huomioon ottamiseen sekä yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun: Tämä tehdään inklusion periaatteita noudattaen. Arvola (2021, 17) määrittelee varhaiskasvatuksen lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa korostuu pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 10) mukaan lapsella on oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Tämä on turvattu varhaiskasvatuslailla. Toisaalta varhaiskasvatuksen tehtäväksi määritellään lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (opetushallitus 2022, 14) todetaan, että varhaiskasvatusta voidaan antaa lapsenomalla äidinkielellä, mikä tarkoittaa suomea, ruotsia tai saamen kieltä. Varhaiskasvatuksen perusteiden mukaan varhaiskasvatus on kieli- ja kulttuuritietoista, jossa kielet, kulttuuri ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. (Opetushallitus 2022, 10, 14.)

Elämme alati kansainvälistyvässä maailmassa. Tästä syystä esimerkiksi Westerlund (2021, 53) näkee varhaiskasvatuksen tulevaisuuden olevan kulttuuri-sesti sekä kielellisesti moninaista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022, 42) mukaan varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on tukea monella eri tavalla vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon, kieli- ja kulttuuri-identiteetin sekä itsetunnon kehittymistä. Mahdollisuuksien mukaan lapselle on tarjottava tilaisuus käyttää ja omaksua omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Lisäksi varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja sekä kulttuurista osaamista. Lapsia tuetaan heidän oman kulttuuri-identiteettinsä rakentamisessa. (Opetushallitus 2022, 25, 42, 53.)

3.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Uusi varhaiskasvatustutkimuslaki, joka tuli voimaan 1.9.2018, määritteli varhaiskasvatuksessa käytettävät tehtävänimikkeet sekä niiden kelpoisuusehdot. Siirtymäsäännöksen jälkeen varhaiskasvatuksen opettajalla on oltava vähintään kasvatustieteen kandidatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavia opintoja. Lisäksi uutena nimikkeenä tulee mukaan varhaiskasvatuksen sosionomi. Heillä on oltava ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot. Siirtymäsäännöksen jälkeen päiväkodin henkilöstöstä vähintään kolmanneksella on oltava varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus ja lopuilla vähintään lastenhoitajan kelpoisuus. (KT-Lehti 2018.)

Karila (2016, 24) toteaa varhaiskasvatuksen laadun edellytyksenä olevan pätevä henkilöstö, jonka perus- ja täydennyskoulutus tukee ammatillisen roolin toteuttamista sekä työympäristö, joka luo mahdollisuudet havainnoinnille, reflektoinnille, suunnittelulle, tiimityölle sekä yhteistyölle vanhempien kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ammattitaito on nähty yhdeksi keskeisemmäksi varhaiskasvatuksen laatutekijöistä. Henkilöstöön panostaminen toimii kustannustehokkaasti laadun parantajana. Euroopan neuvosto on antanut jo vuonna 2011 lausumia siitä, että varhaiskasvatustalouden laatua voidaan parantaa tukemalla henkilöstön ammattitaitoa sekä osaamista ja pätevyyttä. Lisäksi työolojen kehittäminen ja ammatin arvostuksen vahvistaminen ovat laadukkaan varhaiskasvatuksen taustalla. (Karila 2016, 25–26.)

Ukkonen-Mikkolan ym. (2020, 324) mielestä varhaiskasvatuksen työn on asiantuntijatyötä. He näkevät, että asiantuntijuus on monimerkityksinen käsite, joka rakentuu tietämyksestä, tilannesidonnaisesta toiminnasta sekä luottamuksesta omaan toimintaan. Asiantuntijuuteen liittyy myös käsitys työssä tarvittavasta osaamisesta. Osaamisessa korostuu toimintaympäristöön ja perustehtävään liittyvä osaaminen, itse varhaiskasvatukseen liittyvä osaaminen sekä kehittämis-, työ- ja vuorovaikutusosaaminen. (Ukkonen-Mikkola ym. 2020, 324–326.)

Useissa tutkimuksissa esiin on noussut yhteisymmärrykseen siitä, että hyvään ammattitaitoon tarvitaan riittävän laaja sekä riittävästi varhaiskasvatukseen paneutuva riittävän tasoinen koulutus. Tällaiseksi tasoksi on katsottu soveltuvan kandidaattitason tutkinto. Tärkeää on, että opintojen teorian ja käytännön vuoropuhelu. Laadukkaan koulutuksen omaava henkilöstö kykenee tarjoamaan muuta henkilöstöä aktivoivaa, lämmintä sekä lasta tukevaa vuorovaikutusta. Tällä puolestaan on positiivinen vaikutus lapsen kehitykseen. (Karila 2016, 26.)

Myös Kansallinen koulutuksen arviointikeskus KARVI (2019, 7) nostaa laadun rakennetekijöihin työaikarakenteen, lapsiryhmien rakenteiden sekä tilojen ja koon rinnalle henkilöstön koulutuksen tärkeyden. Yksi Karvin rakenteellista laatua kuvaavana indikaattorina nähdään henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksen lisäksi osaamisen kehittäminen. Kansallisella tasolla korostuu henkilöstön peruskoulutus sekä suunnitelmallinen jatkuva täydennyskoulutus sekä kehittäminen siten, että ne vastaavat laadukkaan varhaiskasvatuspalvelun toteuttamisen tarpeita. Henkilöstöä kannustetaan täydennyskoulutukseen ja siihen luodaan mahdollisuus. (KARVI 2019, 7–8.)

3.3 Lapsen aggressiivisen käyttäytymisen kohtaaminen

Alijoki ja Pihlaja (2020, 279–280) toteavat kaikkien lasten tarvitsevan läheisyyttä, lämpöä, hellyyttä, huolenpitoa ja sylissä pitämistä. Lapsen on tunnettava ja saatava kokea läheisiä sekä turvallisia hetkiä niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa. Jotta varhaiskasvatuksen henkilöstö voi ohjata lapsen emotio-

naalista kehitystä, on hänen tunnettava lapsen kehitysprosessi. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on myös oltava itsetuntemusta sekä empatiataitoja. Tilanteissa, joissa lapsi pyrkii vahingoittamaan muita lapsia tai hajottamaan ympäristöä, aikuisen tehtävänä on hallita ja suojata lasta itseään sekä muita lapsia. Väkivaltaisesti käyttäytyvä lapsi tulisi viedä rauhoittumaan toiseen tilaan tai pois muiden lasten luota, jotta käytös ei herätä heissä epävarmuutta. (Caciatore 2007, 24.)

Lapsen aggressiota kannattaa purkaa toiminnan avulla. Tällöin tulisi pyrkiä aggression säätelyyn sekä lapsen hankalien tunteiden sietämiseen. Lapsi oppii toimintatilanteissa ennakoimaan aggression ilmenemistä. Lisäksi riski lapsen kiukun muuttuminen väkivallaksi pienenee. Lapsen aggressiiviseen oireiluun tulee puuttua heidän mukaansa mahdollisimman varhain, jotta estetään aggressiivisen käytöksen paheneminen. (Hartikainen ja Kuvaja 2021.)

Riihonen ja Koskinen (2020, 99) nostavat esiin kehujen suhteen käytösongelmiin. Positiivinen ja kannustava palaute auttavat lasta tiedostamaan, minkälaista käytöstä häneltä toivotaan. Usein väkivaltaisesti toimiva tai käytöksellään haastava lapsi saa vain vähän myönteistä palautetta tai kehuja. Sama tilanne on aggressiivisesti toimivilla lapsilla, sillä he herättävät voimakkaita tunteita muissa. He saavat harvoin positiivista palautetta käytöksestään. Kun heidän kohdallaan kiinnitetään huomiota niihin pieniin asioihin, joista voidaan antaa positiivista palautetta, käytös voi lähteä muuttumaan. Lapsen kehuminen arjessa lisää ja vahvistaa lapsen itsetuntoa, mikä edesauttaa siihen, että lapsi on valmis ponnistelemaan myös niissä hankalissa tilanteissa. On oltava tarkkana, että antaa rehellistä kehua. Lisäksi kehumisviestien on oltava yksiselitteisiä. Kehumisvirhe voi liittyä sanaan mutta. Mutta-sanaa ei saisi käyttää kehumisen yhteydessä ollenkaan. Kehumista ei myöskään pidä tehdä siten, että vahvistaa lapsen ei-toivottua käytöstä. (Riihonen ja Koskinen 2020, 99, 101.)

Fyysistä rajaamista voidaan käyttää uhka- ja vaaratilanteissa. Fyysisellä rajamisella rikotaan toisen ihmisen itsemääräämisoikeutta, mutta turvallisesti toteutettuna se auttaa saamaan hallintaan vakavat väkivaltaiset tapahtumat. Tällaiset tapahtumat voivat muuten uhata joko lapsen omaa tai toisten lasten

terveyttä, hyvinvointia tai henkeä. Fyysinen rajaaminen on tehtävä mahdollisimman rauhallisesti ja turvallisesti sekä lapselle mahdollisimman vähän epämiellyttäväksi. (Riihonen ja Koskinen 2020, 125.)

Lapsen väkivaltainen käytös aiheuttaa myös varhaiskasvatuksen henkilöstölle päänvaivaa sekä kielteisiä tunteita. Lapselle olisi toimivinta, että lapsen asioiden hoitamisesta päävastuu olisi henkilöllä, jonka kanssa lapsen kemiat toimivat hyvin. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kannattaa tiedostaa, etteivät he aina välttämättä tiedä, miksi lapsi toimii ongelmallisella tavalla. Empaattinen, aito kiinnostus lapsen auttamiseen tukee lapsen perhettä sekä lasta itseään. Tärkeää on, että varhaiskasvatuksen henkilöstö pyytää lasta varten riittävästi henkilöstöresursseja, jotta tavoite laadukkaasta opetuksesta ja kasvatuksesta toteutuu. (Riihonen ja Koskinen 2020, 148.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaista aggressiivista käytöstä varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa sekä minkälaisia keinoja varhaiskasvattajilla on käytössä ja ovatko keinot heidän mielestään toimineet. Tutkimuskysymykseni olivat:

1. minkälaista aggressiivista käytöstä varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa työssään sekä
2. minkälaisia keinoja heillä on käytössään aggressiivisen lapsen kohtaamiseen ja toimivatko nämä keinot?

Kohderyhmäksi oli valittu viisi eri-ikäistä henkilöä, joilla oli riittävät valmiudet haastatteluun vastaamisessa. Haastateltavien koulutukselle eikä asemalle ei ole asetettu vaatimuksia, mutta heillä täytyi olla useamman vuoden työkokemus takana.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja laadullinen lähestymistapa

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullinen tutkimus on yleistä ihmistieteissä, koska tarkoituksena on kuvata tutkittavaa asiaa kokonaisvaltaisesti. Aineisto on kerätty haastattelemalla. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on kuvata ja ymmärtää ilmiötä paremmin. Tutkimusmenetelmä ei anna niin laajaa tutkimustulosta, että se voidaan yleistää. (Hirsjärvi ym. 2016.) Tutkimusluvan ehtoja noudattaen tutkimuksen kohteena olevaa paikkaa, työntekijöiden nimiä, lasten nimiä tai vastaavia ei tutkimuksessa kerrota.

5.2 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston keruu

Tutkimuksessa oli haastateltavana viisi varhaiskasvatuksessa toimivaa henkilöä. Heidän koulutukselleen tai asemalleen ei asetettu vaatimuksia, mutta työkokemusta piti olla yli viisi vuotta. Laadulliseen tutkimukseen tulisi Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan valita sellaisia tutkittavia, joilla on riittävä tietotaito ja kokemus tutkittavasta aiheesta. Haastateltavien valintaan vaikutti heidän pitkä kokemuksensa varhaiskasvatuksessa. Haastateltavat olivat kaikki naisia. Olen tavannut kaikki haastateltavat ja pyytänyt heitä henkilökohtaisesti haastatteluun.

Haastateltavat ovat antaneet suostumuksensa aineiston käyttöön tutkimuksen toteuttamisessa. Yksityisyyden suojaamiseksi haastateltaville on annettu Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun tietosuojalomake. Lisäksi he ovat täyttäneet tutkimukseen suostumislomakkeen. Tutkimuksessa ei käsitellä henkilötietoja. Haastateltavien oikeita nimiä, työpaikkoja tai muita yksilötietoja ei kerrota.

Hirsjärvi ym. (2016, 204) näkevät, että haastattelu on ainutlaatuinen tiedon keruumenetelmä, koska siinä tutkija on vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Haastattelumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, jossa tutkimuksen aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymykset voidaan esittää vapaavalintaisessa järjestyksessä. Teemahaastattelua käytetään erityisesti silloin, kun ha-

lutaan selvittää asiaa, josta tiedetään vain vähän. Menetelmä sopii myös tilanteisiin, jossa ei tiedetä, minkälaisia vastauksia saadaan, sillä vastaukset perustuvat henkilöiden omiin kokemuksiin.

Haastatteluista kaksi oli yksilöhaastattelua ja yksi ryhmähaastattelu. Haastattelujen kesto vaihteli 20 minuutista 45 minuuttiin. Yksilöhaastattelut tehtiin Teamsin välityksellä ja ryhmähaastattelu kasvokkain. Haastateltaville oli kerrottu, että haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja että he voisivat lopettaa haastattelun milloin vain. Se, että en ollut tehnyt ryhmähaastattelua aikaisemmin, jännitti hieman minua. Valitsin ryhmähaastattelun, koska haastateltavia oli vaikea saada yksilöinä vastaamaan kysymyksiin. Henkilökuntaa oli paljon sairaana emmekä löytäneet yhteistä aikaa muutoin. Hirsjärvi ym. (2016, s. 210) näkevät ryhmähaastattelun olevan tehokas tiedonkeruumuoto, koska siinä saadaan tietoa usealta henkilöltä yhtä aikaa. Ryhmähaastattelu sopii myös tilanteisiin, joissa joku haastateltava arastelee tilannetta. Toisaalta ryhmähaastatteluun liittyy ryhmän kontrolloiva vaikutus, jota itse pelkäsin omassa haastattelussani esiintyvän. Kaikki haastattelut nauhoitettiin litterointia varten. Analyysiä varten litterointi tehtiin ja siinä on huomioitu esimerkiksi haastateltavan elehtiminen käsillä.

Hirsjärven ym. (2016, 206–207) mukaan haastattelun etuna aineiston keräyksessä on joustavuus. Omassa opinnäytetyössäni joustavuus näkyi aineiston keruutavassa, joka mahdollisti tutkimuksen etenemisen aikatauluni mukaan. Haastattelussa voi myös ilmetä haasteita. Tässä tutkimuksessa koin haasteeksi sen, että haastateltavalla oli mahdollisuus liikkua tietokoneen ääressä, joten en nähnyt häntä kaiken aikaa. Tällöin haastateltavan ilmeiden ja eleiden tulkinta jäi pois. Ryhmähaastattelu tehtiin työaikaan kasvokkain, minkä vuoksi aikataulu oli hyvin kriittinen. Itse koin aikataulun kriittisyyden vaikuttavan haastattelun kulkuun negatiivisesti. (Hirsjärvi ym. 2016, 206–209; Tuomi ja Sarajärvi 2018, 85–86)

Haastattelun luotettavuutta voi Hirsjärven ym. (2016, 206) mukaan heikentää se, että haastateltava antaa sellaisia vastauksia, joita tutkija haluaa kuulla tai haastateltava voi antaa tietoa, joka ei ole tutkimuksen kannalta relevantti. On tärkeää, ettei tutkija ennakoi, mitä tutkittava aikoo sanoa tai johdattele tutkitta-

vaa haluamaansa suuntaan. Tutkimuksen luotettavuutta voi myös lisätä kuvaamalla tutkimuksen vaiheet mahdollisimman tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2016, 206, 232.) Olen pyrkinyt kertomaan tutkimuksen vaiheet yksityiskohtaisesti, jolloin lukijalle muodostuu käsitys niistä ratkaisuksista, joita olen eri vaiheissa tehnyt.

5.3 Aineiston analyysi

Alkuperäinen ajatukseni oli käyttää analyysissä fenomenografista analyysiä. Fenomenografisessa tutkimuksessa tavoitteena on kuvailla, analysoida ja ymmärtää eri käsitysten välisiä suhteita. Fenomenografisessa analyysissä kuvataan tutkimuksen kohderyhmän ilmiötä koskevia kokemuksia ja käsityksiä sekä niiden eroja. (Kallinen ym. nd.) Olin laatinut tutkimuskysymykseni ajatuksena, että saan tutkittavien käsityksiä aggressiivisesti käyttäytyvästä lapsesta. Litteroitua aineiston huomasi, etteivät haastateltavat puhuneet käsityksistä, vaan siitä, minkälaista aggressiivinen käytös on ja minkälaista aggressiivista käytöstä he ovat kohdanneet. Muokkasin tutkimuskysymyksiä tämän mukaisesti.

Päädyin käyttämään opinnäytetyön aineiston analysoinnissa sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on Tuomen ja Sarajärven (2018, 85–87) mukaan perusanalyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa ja se sopii hyvin myös strukturoimattoman aineiston analyysiin. Sisällönanalyysissä tuodaan esiin tekstissä esiintyvät yhtäläisyydet sekä erot, joita kuvataan sanallisesti. Sisällönanalyysi voi olla aineisto tai teorialähtöinen. Aineistolähtöisessä analyysissä aineisto ohjaa analyysin tekoa. Aineistolähtöisessä analyysissä ensin määritellään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause tai jopa koko lause. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 85–87; 91–93.)

Omassa tutkimuksessani analyysiyksikkö vaihteli yhdestä sanasta aina lauseeseen. Tämän jälkeen aineisto pelkistetään eli redusoidaan. Tämä tarkoittaa, että aineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäolennaiset asiat.

Redusointi voidaan tehdä joko tiivistämällä tai aineiston pilkkomisella.

Redusoinnissa aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavia samanlaisia tai erilaisia ilmaisuja. Omassa tutkimuksessani hain samanlaisuuksia, mutta huomioin myös erilaiset ilmaisut, jos niillä oli merkitystä tutkimukseni kannalta.

Pelkistämisen jälkeen Tuomen ja Sarajärven (2018, 92) mukaan aineisto ryhmitellään. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavuuksia. Käsitteet, jotka kuvaavat samaa ilmiötä ryhmitellään ja yhdistellään alaluokiksi. Alaluokille annetaan kuvaava nimi. Luokitteluyksikkönä voi olla ominaisuus, joka tutkittavalla ilmiöllä on, joku piirre tai käsitys. Tämä jälkeen alaluokat yhdistetään yläluokaksi ja lopulta pääluokaksi.

Haastattelujen jälkeen litteroin aineiston huolellisesti. Litteroitua tekstiä tuli 23 sivua, Arial 12-fontilla. Litteroinnin jälkeen luin aineistoa huolellisesti useaan kertaan ja peilasin sitä tutkimuskysymyksiini. Poimin aineistosta ne kohdat, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Erityisesti ryhmähaastattelussa haastateltavat tuottivat tietoa, joka oli epäolennaista tutkimukseni kannalta. He esimerkiksi puhuivat siitä, miten paljon kaikki varhaiskasvatuksessa ovat kohdanneet aggressiivista käyttäytymistä. Tällöin kyse on yleistyksestä tai toisen käden tiedosta, joka ei ole olennaista omassa tutkimuksessani.

Hyödynsin aineiston ryhmittelyssä Excel-taulukkolaskentaohjelmaa, koska ohjelmalla oli helppo yhdistää alaluokat yläluokiksi ja edelleen pääluokiksi. Saatuaani pääluokat valmiiksi, peilasin niitä edelleen tutkimuskysymyksiini. Pääluokat esittelen tarkemmin luvussa 6 Tutkimustulokset (taulukko 1).

Varhaiskasvatushenkilöstön kohtaama aggressiivinen käytös

Fyysinen aggressiivisuus

Verbaalinen aggressiivisuus

Muu aggressiivinen käytös

Varhaiskasvatushenkilöstön käytössä olevat keinot

Lapsen aito tunteminen ja ennakointi

Rajoitustoimien käyttö ja rauhoittaminen

Resurssit ja koulutus

Moniammatillinen yhteistyö

Taulukko 1. Tutkimustulosten pääluokat.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tuomen ja Sarajärven (2018, 74) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan siinä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa sekä ymmärtämään jotain tiettyä toimintaa. Hirsijärven ym. (2016,

25) mukaan tiedonhankintatapa tai koejärjestelyt voivat ihmistieteissä aiheuttaa ongelmia, ellei ihmisarvoa kunnioiteta. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimuksen vaiheet on avattu mahdollisimman tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2016, 232.) Tutkimuksessani olen pyrkinyt kertomaan yksityiskohtaisesti, mitä missäkin tutkimuksen vaiheessa on tehty, jotta lukijalle muodostuu käsitys ratkaisuksista, joita olen eri vaiheissa tehnyt.

Kallinen ym. (2015, 15) määrittelevät sensitiivisen sellaiseksi aiheeksi, joka on arkaluontoinen, kipeä tai vaikea. Lisäksi tutkimuksen aihe voi olla henkilökohtainen. Sensitiiviseksi tutkimukseksi he määrittelevät tutkimuksen, joka *voi potentiaalisesti aiheuttaa olennaisen uhan siihen osallistuneille tai osallistuville*. Toisaalta tutkimus on sensitiivinen, jos tutkitaan tapahtumaa, jonka tutkittava on itse kokenut. Useimmiten sensitiivisyys liittyy aiheeseen tai kokemukseen, joita niitä kokevat häpeävät. Tällainen voi olla esimerkiksi väkivalta, trauma, sairaus, seksuaalinen hyväksikäyttö, suru, kuolema tai itsemurha. Eri aiheet ovat heidän mukaansa eri tavalla sensitiivisiä.

Tutkimukset ovat ihmisille eri tavalla sensitiivisiä. Kallinen ym. (2015, 16) mukaan on voitu löytää viisi erilaista tilannetta, joissa tutkimus on erittäin arkaluontoinen; tutkimusaihe silloin, kun se on arka tai jopa järkyttävä tutkijalle itselleen. Esimerkiksi äidin suru lapsen kuolemasta. Toinen aihe on erityisryhmien tutkiminen, esimerkkinä lapset, vanhukset tai vammaiset. Kolmas aihe on huumekaupat, jolloin tutkimus voi olla jopa laiton. Neljäs aihe on sellainen, joka on tutkijalle itselleen arka paikka ja viides aihe on tutkimuksesta saatava käyttö, esimerkiksi tiedolla on poliittisille päättäjille omat intressit. (Kallinen ym. 2015, 16–17.) Oma tutkimukseni on sensitiivinen, koska tutkimukseni kohdistuu lapsiin. Lisäksi tutkimusaihe itsessään voi olla sensitiivinen joillekin haastateltaville, sillä he kertovat omista kokemuksistaan.

Olen pyytänyt kaikki haastateltavat henkilökohtaisesti haastatteluun. Valintakriteerini oli se, että he olivat työskennelleet varhaiskasvatuksessa useamman vuoden. Haastateltavat olivat kaikki naisia, sillä ala on hyvin naisvaltainen. Tunnen kaikki haastateltavat henkilökohtaisesti, minkä vuoksi jouduin miettimään, vaikuttaako se tutkittavien vastauksiin tai vaikuttavatko omat ennakkoluuloni tai -asenteeni siihen, mitä tuloksia nostan esiin. (Niikko 2003, 35.)

Tutkimusta tehdessä olen pitänyt mielessä tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvien tieteellisten käytäntöjen ohjeet. Erityisesti olen kiinnittänyt huomiota lähdeviittauksiin, tutkimuksen avoimuuteen ja vastuullisuuteen tehdessäni tutkimusta. (TENK 2012, 4–5.) Olen kuvannut tutkimuksen prosessin sekä tutkimuksen tulokset mahdollisimman tarkasti. Kaikki haastateltavat ovat allekirjoittaneet tutkimusluvan. Haastateltaville oli kerrottu haastattelujen anonymiudesta sekä siitä, että he voivat vetäytyä haastattelusta missä vaiheessa tahansa.

Tutkimusta voidaan arvioida kolmen ulottuvuuden kautta: osallistujien määrän, aineiston runsauden tai analyysin syvyyden mukaan. Hännisen (2016, 113) mukaan mikä tahansa määrä osallistujia voi olla riittävästi, jos muiden ulottuvuuksien määrää kasvatetaan tai aineiston laatu otetaan huomioon päätelmissä. Aineiston saturaatio, eli tilanne, missä aineisto alkaa toistaa itseään tarkoittaa, ettei lisääaineisto anna enää uutta tietoa tutkimusongelman kannalta. Tuomen ja Sarajärven (2018, 74) mukaan 15 vastausta tuo saturaatiopisteen, vaikka he näkevätkin, että saturaatiopiste voi vaihdella tutkimuksen mukaan. Oma tutkimukseni käsitti vain viiden haastateltavan vastaukset, joten tähän nähden aineistoni on pieni eikä saavuta saturaatiopistettä.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen tulokset. Otan mukaan aineisto-otteita, mutta viittaan haastateltaviin H1-H5-lyhenteillä. Pyrin ottamaan mukaan autenttisia aineisto-otteita, joista ilmenee, minkälaista aggressiivista käytöstä varhaiskasvatuksen henkilöstö kokee ja minkälaisia keinoja heillä on ollut käytössä.

6.1 Varhaiskasvatushenkilöstön kohtaama aggressiivinen käytös

Tässä luvussa käyn läpi aineistosta esiin nousseita varhaiskasvatuksen kohtaamia aggressiivisen käytöksen muotoja. Muu aggressiivinen käytös liittyy lähinnä lapsen perussairausten aiheuttamiin muutoksiin lapsen käytöksessä. Tämä nousi esiin kolmen haastateltavan haastattelussa, minkä vuoksi koen, että se on merkityksellinen tulos. Taulukossa 2 on lueteltu varhaiskasvatushenkilöstön kohtaaman aggressiivisen käytöksen muodot.

Varhaiskasvatushenkilöstön kohtaama aggressiivinen käytös

Fyysinen aggressiivisuus

Verbaalinen aggressiivisuus

Muu aggressiivinen käytös

Taulukko 2. Varhaiskasvatushenkilöstön kohtaama aggressiivinen käytös

6.1.1 Fyysinen aggressiivisuus

Aineiston perusteella selkeästi eniten varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtasi fyysistä aggressiivisuutta, jonka tarkoituksena on ollut satuttaa joko häntä itseään, kaveria tai aikuista. Lapsella voi olla aggressiivinen asenne jo päiväkotiin tullessa ja päivän mittaan se purkautuu tavaroiden heittelynä, lyömisenä, potkimisena tai puremisena. Osalla lapsista on vaikeuksia sietää pettymystä tai heidän itsesääätelynsä on heikkoa, minkä vuoksi lapsi hermostuu pienemmästäkin vastoinkäymisestä. Eräs haastateltava nosti esiin lasten kyvyttömyyden jakaa leluja toisten kanssa. Aggressiivisen reaktion voi laukaista myös, jos lapsen tekemiseen joudutaan puuttumaan kieltämällä lasta tekemästä jotain asiaa. Lapsen väsymys tai yleinen haluttomuus osallistua toimintaan nähtiin myös yhtenä aggressiivisen reaktion aiheuttajana.

... eivät saa haluamaansa tai tota joudutaan kieltämään tai puuttumaan...(H2).

Kaikki haastateltavat nostivat esiin yhteisen kielen puuttumisen aggressiivisen reaktion laukaisijana. Haastateltavien päiväkodeissa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten määrä on kasvanut viime vuosina ja haastateltavat näkevät, että aggressiivinen käytös on noussut samassa suhteessa. Tämä voi kahden haastateltavan mukaan johtaa mallioppimiseen, missä toinen lapsi oppii aggressiivisen käytöksen toiselta aggressiiviselta lapselta. Kolme haastateltavaa pohti myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten mallioppimista kotona. Sukupuoliroolit ovat erilaiset ja joissain kulttuureissa on sallittua, että pojat käyttäytyvät naispuolisia kohtaan aggressiivisesti.

Aggressiivinen käytös heijastuu koko ryhmään, mikä voi näkyä levottomuuden lisääntymisenä tai lapset voivat alkaa pelkäämään tätä tai näitä aggressiivisesti käyttäytyviä lapsia. Kaikki haastateltavat totesivat aggressiivisen käytöksen olevan tunnusomaista sekä tytöille että pojille. Poikien aggressiivisuus on

fyysisempää kuin tyttöjen. Jo pelkästään toisen lapsen tönäiseminen voi joh-
taa tämän lapsen loukkaantumiseen. Suurimpana haasteena haastateltavat
näkivät tilanteiden ennalta-arvaamattomuuden. Lapsi voi olla aivan rauhallinen
ja yhtäkkiä hän voi heittää esineen toisen päälle tai jopa ikkunasta ulos. Tilan-
teet voivat muuttua yllättäen. Lapsi voi olla ensin kiukkuinen ja näyttää, että
hän rauhoittuu. Kun varhaiskasvatuksen henkilö poistuu paikalta, voi lapsen
käytös muuttua hyvinkin aggressiiviseksi.

*.. se voi alkaa ihan pienestä ja se voi loppua ja sit silleen ollaan yhtäk-
kiä valmiina suunnilleen heittämään tuoli ikkunasta ulos tai jotain.. (H4).*

Osa haastateltavista mietti, miten traumaattiset kokemukset vaikuttivat eri
kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten aggressiiviseen käytökseen. Ryhmässä tai
päiväkodissa ei välttämättä tiedetä, mitä lapsi ja hänen perheensä on saanut
kokea ennen Suomeen tuloa.

*... voinu ite nähä kun niitten vanhempia kidutetaan tai sukulaisia ammutaan
vierestä ja mitä tahansa et mitä traumaattisii kokemuksii siellä taustalla on-
kaan... (H5)*

Osa haastateltavista nosti esiin tilanteet, joissa lapsi aistii saavansa yliotteen
sekä muista lapsista, että henkilöstöstä. Tällöin lapsi pystyy pyörittämään
sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöä että muita lapsia mielensä mukaan. Täl-
laiset lapset nähtiin kaikkein haasteellisimmaksi.

*.. koska se lapsi näkee ja tietää sen et se on nyt saanut vallan ja pystyy toimi-
maan miten vaan... (H4).*

6.1.2 Verbaalinen aggressiivisuus

Kaikki viisi haastateltavaa olivat sitä mieltä, että myös tytöt osaavat olla ag-
gressiivisia. Tyttöjen kohdalla aggressiivisuus esiintyy useammin verbaali-
sena. Tytöt ovat paljon lahjakkaampia kuin pojat ja heidän sanavarastonsa on
usein parempi. Tytöt käyttävät kieltä sekä kiusaamisen että väkivallan muo-
tona. Kaikki haastateltavat näkivät, että verbaalinen aggressiivisuus satuttaa
enemmän. Haasteena heidän mielestään oli se, että varhaiskasvatuksen hen-

kilöstö ei kykene havaitsemaan kaikkea verbaalisen aggressiivisuuden tilanteita. Tytöt osaavat tehdä sen aikuiselta ”piilossa” tai siten, ettei aikuinen kuule. Usein verbaalisen aggression kohteeksi joutunut lapsi ei heti tule kertomaan aikuiselle tilanteesta, vaan yrittää sopeutua tilanteeseen.

... he sit kielellisesti saattaa sit tosi rumasti puhua toiselle ja satuttaa sen kielen avulla... (H5).

... se jää meitä enemmän piiloon, et me ei nähä sitä niin helposti, miten rumasti tytöt saattaa käyttäytyä... (H3).

Kolmen haastateltavan mielestä myös pojat osaavat olla verbaalisesti aggressiivisia. Poikien aggressiivisuus on lähinnä huutamista ja kiroilemista ja on osa fyysistä aggressiivisuutta. Pojat ovat paljon äänekkäämpiä kuin tytöt, minkä vuoksi siihen on helpompi puuttua.

6.1.3 Muu aggressiivinen käytös

Lasten perussairauksiin liittyvät aggressiiviset käytökset nousivat lähes kaikissa haastatteluissa esiin. Esimerkiksi verensokerin suuret vaihtelut voivat laukaista aggressiivisen kohtauksen. Osa lasten perussairauksista ei ole päiväkodin tiedossa, vaikka tietoa kysellään jo heti päiväkodin aloittamisen yhteydessä. Osa haastateltavista näki, että vanhemmilla voi olla vaikeuksia hyväksyä lapsen perussairaus, minkä vuoksi he eivät vie lasta tutkimuksiin ennen kuin on pakko. Toisaalta he näkivät, että lapsella voi olla myös esimerkiksi nepsy-ongelmia, joita ei ole päästy tutkimaan, koska tutkimuksiin on pitkät jonnott. Haastateltavat kokivat haasteen keskustella tällaisista asioista vanhempien kanssa ja toivoivat tähän varhaiskasvatuksen erityisopettajan panostusta.

... niin just ennen ruokailua verensokeri laskee alas.. niin helposti menee tämmöseen aggressiiviseen tilaan... (H2).

Kaikki haastateltavat nostivat esiin lasten väsymyksen. Usein vanhemmat toivovat, ettei heidän lapsensa nukkuisi päiväunia, jotta he saavat lapsen nukkumaan ajoissa. Jos lapsi nukkuu päiväunet, ei häntä saa nukkumaan ennen

kuin puolen yön aikaan ja lasta on vaikea herättää päiväkotiin. Lapsi on kiukkuinen ja vihainen jo valmiiksi. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä tärkeämpänä haastateltavat pitivät päiväunia. Väsynyt lapsi on itkuinen ja kiukkuinen ja usein esiintyy aggressiivista käytöstä. Lapsi voi heitellä muita tavaroilla, huutaa ja tönii. Osa haastateltavista koki, että nämä lapset rauhoittuvat vasta, kun iltapäiväulkoilu alkaa.

6.2 Varhaiskasvatuksen henkilöstön käytössä olevat keinot ja niiden toimivuus

Tässä luvussa käyn läpi aineistosta nousseet varhaiskasvatushenkilöstön käytössä olevia keinoja sekä miten ne ovat haastateltavien mielestä toimineet. Aineistosta nousi esiin hyvin voimakkaasti myös työhyvinvointi ja motivaatio, jotka eivät olleet tutkimuksen kohteena. Olen ottanut nämä mukaan kohdassa 6.2.2. resurssit ja koulutus enkä käsitellyt niitä omassa luvussa. Perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä käsittelen luvussa 6.2.4. Moniammatillinen yhteistyö. Taulukossa 3 olen luetellut varhaiskasvatushenkilöstön käytössä olevat keinot.

Varhaiskasvatushenkilöstön käytössä olevat keinot

Lapsen aito tunteminen ja ennakointi

Rajoitustoimien käyttö ja rauhoittaminen

Resurssit ja koulutus

Moniammatillinen yhteistyö

Taulukko 3. Varhaiskasvatushenkilöstön käytössä olevat keinot

6.2.1 Lapsen aito tunteminen ja ennakointi

Kaikki haastateltavat korostivat lapsen aitoa tuntemista sekä tilanteiden ennakointia. Kun lapsella on turvallinen olo ryhmässä, ehkäisee se osaltaan jo valmiiksi aggressiivisia kohtauksia. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että osa lapsista hakee käytöksellään aikuisen huomiota. Tällöin syli tai aikuisen vieressä istuminen voi jo ennalta rauhoittaa tilanteen. Haastateltavien mielestä varhaiskasvatushenkilöstön on osattava olla sensitiivinen ja osalta lukea lasta. Tämä onnistuu vain, jos tuntee lapsen.

.. pidän jollain lailla sylissä tai vieressä tai halataan, jolloin se purkautuu mahdollisimman paljon ja hyvin... (H1)

Haastateltavat kokivat tärkeäksi sen, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Turvallinen ilmapiiri saadaan aikaan, kun ryhmän ryhmäytymistä tehdään jatkuvasti. Näin jokainen lapsi tuntee kuuluvansa joukkoon eikä kukaan jää ulkokehille. Ennakointiin auttaa myös se, että ryhmässä on sovittu yhteiset pelisäännöt, miten tilanteissa toimitaan.

.. tietysti auttaa et sä opit tunteen lasta ja sä tiedät, minkälaiset keinot minkäkin lapsen kanssa toimii parhaiten...(H3)

Kahdessa haastattelussa korostui ryhmän yhteisten sääntöjen luominen ja niiden noudattaminen. Tällöin lapset tietävät, miten ryhmässä toimitaan ja mitä tapahtuu, jos lapsi toistuvasti rikkoo sääntöjä. Kasvattajan sensitiivinen välittäminen sekä ryhmässä tapahtuva tunnekasvatus osaltaan ovat ennaltaehkäisevää toimintaa. Haastatteluista nousi myös positiivisen pedagogiikan käyttäminen aina, kun se on mahdollista. Mikäli lapsessa nähdään vain huonoa, leimaa se lapsen helposti ja noidankehä on valmis. Yksi haastateltava oli huomannut, että positiivisen huomioiminen lisäsi lasten positiivista käytöstä. Tällä oli vaikutus myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vanhemmat suhtautuivat positiivisemmin varhaiskasvatukseen ja ryhmän toimintaan, kun lapsesta ei tuotu aina negatiivisia asioita esiin.

6.2.2 Rajoitustoimien käyttö ja rauhoittaminen

Kaikki haastattelijat kertoivat, että ensimmäisenä keinona pyritään rauhoittamaan lapsi puheen avulla. Joskus pieni koskettaminen ja puhe auttavat lasta rauhoittumaan. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että joskus lapsen kohdalla auttaa, kun hänen huomionsa kiinnitetään johonkin muuhun asiaan. Tällöin ajoituksella on tärkeä rooli. Mitä aikaisemmassa vaiheessa lapsen tunnetilaan pääsee käsiksi, sitä paremmin puhuminen ja huomion kiinnittäminen auttaa. Jos aggressiivinen reaktio on kestänyt jo jonkin aikaa, ei puhe enää toimi.

Haastateltavat näkivät myös, ettei siinä tilanteessa enää ehdi tai pysty hyödyntämään kuvatukea. Osa haastateltavista koki, että joskus aggressio on niin syvällä, että se voisi jatkua, vaikka kuinka kauan.

... välillä se aggressio menee niin syvälle jotenki et se vaan niin ku jatkuu ja jatkuu... (H1)

..Ku se vaan niin ku lisääntyy se on niin ku hyökyaalto, joka etenee... (H4)

Vasta viimeisenä keinona haastateltavat käyttäisivät fyysistä rajoittamista, jossa lapsi otetaan syliin ja hänen liikkumistaan rajoitetaan niin, ettei hän satuta itseään tai muita. Rajoitustoimien aikana lapselle puhutaan rauhallisesti ja sanoitetaan, miksi tilanteessa ollaan. Rajoitustoimien käytössä on tärkeää, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on samanlaiset toimintatavat. Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstön omalla käytöksellä on suuri merkitys, miten nopeasti rajoitustoitilanne menee ohi. Jos varhaiskasvatuksen henkilöstö itse on kiihtynyt ja vihainen, rauhoittumistilanne voi kestää pidempään ja jopa paheta. Tällöin tulisi tiedostaa omat voimavarat ja oma rajallisuus ja pyytää apua tiimikavereilta.

... rajoittamaan sitä lasta niin sitten muistaa koko ajan sanoo siinä, että tota miks ollaan tässä tilanteessa... (H3).

Kahdessa haastattelussa nousi esiin ihan pienten lasten ”sokkihoito”, jolloin lapsi laitetaan rattaisiin kiinni vöihin tai syöttötuoliin istumaan siksi aikaa, että lapsi rauhoittuu. Haastateltavien mukaan näihin tilanteisiin joudutaan esimerkiksi siirtymien aikana, jolloin valmiiksi uhmakas lapsi käyttäytyy muita kohtaan fyysisesti aggressiivisesti tai heittelee leluilla muita. Haasteellisin tilanne on haastateltavien mukaan ulossiirtymiset, joissa nämä lapset ehtivät riisua vaatteensa pois, ellei heitä laiteta rattaisiin siksi aikaa, kun muut puetaan.

Yhtenä hyvänä keinona nousi kolmessa haastattelussa erityisen rauhoittumispaikan luominen ryhmään. Aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kanssa ei saa jäädä isoon ryhmään, missä muut lapset näkevät lapsen käytöksen. Sen sijaan heidän mielestään lapsi tulisi viedä tilasta pois erilliseen rauhoittumispaikkaan, missä lapsen kanssa voidaan käydä asiaa läpi. Lasta ei kuitenkaan saa jättää yksin rauhoittumispaikkaan, vaan varhaiskasvatushenkilöstön on oltava tilassa mukana. Lapselle tulisi antaa mahdollisuus ”ottaa etäisyyttä” varhaiskasvatuksen henkilöön halutessaan.

.. et ois joku semmonen rauhoittumispaikka siellä et sinne vois mennä ettei jäädy siihen niin ku isoon tilanteeseen... (H5)

... mennään sinne jonnekin rauhalliseen paikkaan ja sitten et se lapsi voilla siinä vaikka yksin, ettei tarvii olla siinä fyysisessä kontaktissa...(H2)

6.2.3 Resurssit ja koulutus

Neljä haastateltavaa näki, että työnantajan tulisi järjestää erillisiä koulutuksia niiden ryhmien varhaiskasvatushenkilöstölle, joissa aggressiivista käyttäytymistä esiintyy. He nostivat esiin muun muassa mapa-koulutuksen sekä erilaiset nepsy-koulutukset. Näiden koulutusten myötä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä olisi suurempi valikoima keinoja käytettävissä aggressiivisen lapsen kohtaamisessa.

"... erityisesti se mapa-koulutus joka on niitä turvallisen, fyysisen rajoittamisen taitoja, etä siitä tulis itelle varmaan sellaista varmuutta..." (H5)

Kaikki haastateltavat kokivat, että henkilökuntaa ei ole riittävästi, jotta kaikille lapsille voitaisiin turvata laadukasta ja turvallista varhaiskasvatusta. Avustajien saaminen oli kahden haastateltavan mielestä haasteellista. Sijaisia ei saada tai sijaiset aiheuttavat lisäkuormituksen varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Koettiin, että sijaiset eivät välttämättä ole oma-aloitteisia tai aiheuttavat omalla käytöksellään vaaratilanteita.

Osa haastateltavista nosti esiin lasten tavan testata uusia ihmisiä. Jos sijainen näissä tilanteissa osoittaa, että hän pelkää tai ei ole tilanteen tasalla, aggressiiviset tilanteet kärjistyvät helposti ryhmässä. Lisäksi yksi haastateltava nosti esiin termin "ryhmässä tyhmyys tiivistyy", jolla hän tarkoitti sitä, että kun yksi lähtee testaamaan sijaista ja huomaa, että tätä voi "viedä", lähtevät muut mukaan toimintaan. Näin koko ryhmä on rauhattomampi kuin se tämän haastateltavan mielestä olisi ilman tätä sijaista. Kaksi haastateltavaa näki, että jatkuvasti vaihtuvat sijaiset kuormittavat ryhmää todella paljon.

... jos viikon aikana tulee kauheen monta sijaista ovesta ja joka aamu aloitetaan sillä et hei kuka sä olet et tämä on tämmönen ryhmä ja huomenta vaan ja näin... kyl se syö välillä ihan oikeesti... (H1)

Aikuisen oma käytös nousi esiin kaikissa haastatteluissa. Jos ryhmän aikuiset eivät toimi samalla tavalla, lapset hämmentyvät ja se osaltaan vaikuttaa lapsen ei-toivottuun käytökseen. Myös aikuisten on pidettävä kiinni yhteisistä pelisäännöistä. Tämän lisäksi kaksi haastateltavaa nosti esiin ”suosikkilapset”, joita heidän mielestensä ryhmissä on. Näitä lapsia kohdellaan eri tavalla kuin muita eli he saavat etuuksia, joihin muilla ei ole mahdollisuuksia.

Johtajan roolin tärkeys nousi kahdessa haastattelussa. Johtajan tulisi tietää, mitä ryhmässä tapahtuu ja olla tarpeen mukaan auttamassa ryhmää tilanteiden ratkaisemisessa.

.... ois myös tärkeätä et johtaja tietää et meillä on tämmönen lapsi ja et hän sitten oikeesti olisi siellä ryhmässä läsnä, että näkis nää tilanteet... (H1)

Haastatteluista nousi esiin myös päiväkodin tilojen rajallisuus, jotka voivat rajoittaa esimerkiksi pienryhmätoimintaa. Kun koko joukko on samoissa tiloissa, kuormittuvat herkäät lapset nopeasti. Yhdessä tilassa toimiminen altistaa yhteentörmäyksille, mikä puolestaan voi johtaa lapsen aggressiiviseen käytökseen.

Jatkuvat haastavat tilanteet vaikuttavat henkilökunnan turhautumiseen ja väsymiseen. Kolme haastateltavaa oli huolissaan siitä, etteivät he voi tarjota laadukasta varhaiskasvatusta kaikille lapsille, kun aika menee haastavien lasten rauhoittamiseen. Väsyminen ja fyysisen sekä psyykkisen väkivallan läsnäolo joka päivä vaikuttaa myös henkilöstön työhyvinvoinnin heikkenemiseen.

”.. kyllähän ne kuormittaa tosi paljon kasvattajia nämä lasten aggressiotilanteet. Siitä jää sykkeet koholle koko päiväksi, kun jotain tommosta tapahtuu...”

(H2)

6.2.4 Moniammatillinen yhteistyö

Äärimmäisen tärkeään rooliin kaikki haastateltavat nostivat varhaiskasvatuksen erityisopettaan sekä suomi toisena kielenä opettajan kanssa tehtävän yhteistyön. Erityisen positiivisena heidän mielestään oli se, että heillä on ollut mahdollisuus työskennellä saman erityisopettajan kanssa pidemmän aikaa, jolloin myös tämä erityisopettaja tietää ja tuntee lapset.

Otan tähän yhteyteen myös vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön, joka oli kaikkien haastateltavien mukaan tärkeää. Joskus yhteisen kielen puuttuminen vaikeuttaa yhteistyötä ja toisaalta eri kieli- ja kulttuuripiireistä tulevien lasten vanhemmilla voi olla erilainen käsitys siitä, mikä on aggressiivista käytöstä ja mikä heidän mukaansa on normaalia käytöstä. Erityisesti tämä korostui poikien kohdalla.

Kahdessa haastattelussa tosin nousi esiin se, että vanhemmat pyrkivät peittelemään omaa käytöstään tai jopa suoranaisesti valehtelevat varhaiskasvatushenkilöstölle lapsesta ja siitä, miten kotona esimerkiksi menee.

aika monesti on ollut suoraan valehtelemista et mitä sitten tiedetään, että on ihan eri tavalla asiat kuin mitä meille sanotaan...

(H2)

Haastateltavat kokivat tärkeäksi, että haasteista huolimatta perheiden kanssa säilyy avoin keskusteluyhteys. Moniammatilliseen yhteistyöhön kuuluu haastateltavien mielestä myös asioista keskusteleminen kollegoiden ja esimiehen kanssa. Vertaistuki koettiin hyvin tärkeäksi.

7 POHDINTAA

Opinnäytetyön tekeminen oli mielekästä, sillä aihe kiinnosti itseäni. Opinnäytetyöni ei valmistunut alkuperäisen aikataulun mukaan, sillä jouduin muuttamaan suunnitelmia työtehtävien muutoksen myötä. Aloitin työn tekemisen jo toukokuussa 2022 jolloin suurin osa teoriaosuudesta valmistui. Haastattelut sain tehtyä kesä- ja heinäkuun aikana. Litteroinnin tein vasta alkusyksystä 2022, mutta työtilanteen vuoksi analysoinnin tein vasta loppuvuodesta 2022.

Prosessin venymisen vuoksi jouduin palaamaan aineistoon sekä teoriaan vielä useita kertoja. Jos tekisin työn uudelleen, tekisin sen kootummin ja keskitemmin. Lisäksi pohdin edelleen ryhmähaastattelun mielekkyyttä ja sitä, panostivatko kaikki haastateltavat haastatteluun samalla tavalla. Jos ryhmässä on joku dominoiva henkilö, ohjaa hän usein muiden mielipidettä. Päädyin ryhmähaastatteluun, koska minulla oli vaikeuksia sovittaa yksilöhaastattelun omien ja haastateltavien aikatauluihin.

Aiheesta on tehty paljon tutkimuksia niin kansallisesti kuin kansainvälisesti, minkä vuoksi aineiston valinta oli hieman haasteellista. Esimerkiksi Filbo, de Almeida, Pompermaier ja Souza (2016) ovat tutkineet lapsen aggressiivista käytöstä päiväkodissa. Card ja Little (2006) ovat tutkineet ennakoivaa ja reaktiivista aggressiota lapsuudessa. Lisäksi Alyce Whipp (2021) on väitöskirjassaan tutkinut lasten aggressiivisen käyttäytymisen fenotyyppejä. Ulkomaiset tutkimukset kohdistuivat usein kouluikäisiin lapsiin eikä varhaiskasvatukseen. Suomalaiset tutkimukset olivat pääsääntöisesti pro gradutöitä, joiden käyttöä lähteenä ei suositella. Osassa ammattikorkeakouluissa tehdyistä opinnäytetöistä sisältää hyviä keinoja ja vinkkejä aggressiivisen lapsen kohtaamiseen. Esimerkiksi Hartikaisen (2020) opinnäytetyössä on käsitelty aggressiivisen lapsen kohtaamista toiminnallisten menetelmien avulla. Myös Virta (2021) on käsitellyt opinnäytetyössään, onko varhaiskasvattajat kohdanneet aggressiivista käytöstä ja miten aggressiivisuus ilmenee ja miten siihen tulisi puuttua.

Tutkimustulokset ovat linjassaan muun muassa Ahosen väitöskirjassa (2018) tekemien havaintojen kanssa. Opinnäytetyön tutkimuksen aineistossa korostui poikien fyysinen aggressiivisuus, joka voi kohdistua lapseen itseensä, toisiin lapsiin tai aikuisiin. Tyttöjen aggressiivisuus oli enemmän verbaalista. Tuloksissa oli mielenkiintoista, ettei eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuus aggressiivisessa käyttäytymisessä korostunut. Tutkimuksessa nousi esiin yhteisen kielen puuttuminen, mutta se ei suoranaisesti viitannut eri kieli- ja kulttuuritaustaisiin lapsiin, sillä kenellä vaan voi olla kielellisiä haasteita.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön käytössä olevat keinot olivat suhteellisen samat kaikilla haastateltavilla, mutta niiden toimivuus oli tilannesidonnaista. Varhaiskasvatuksen henkilöstö toivoikin saavansa lisäkoulutusta aggressiivisen lapsen kohtaamiseen sekä rajoitustoimien oikeaoppiseen käyttämiseen.

Vaikka tutkimuksissa korostui päiväkodin tilojen asettamat haasteet, ei päiväkotien ryhmäkokoja koettu tulosten mukaan haasteeksi.

Oma tutkimukseni oli vain pieni otos, minkä vuoksi sitä ei voitane yleistää. Näen kuitenkin, että aihe on juuri tällä hetkellä hyvin akuutti ja vaatisi laajempaa tutkimusta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön käytössä olevat keinot ovat usein hiljaista tietoa eikä tätä tietoa juurikaan jaeta. Olisi mielenkiintoista koota ideapankki erilaisista keinoista, joita varhaiskasvattajat voisivat käyttää työssään. Minusta aihe on ehdottomasti jatkotutkimuksen arvoinen.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2015. *Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa*. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Acta Universitatis Tampensis 2115.

Ahonen, T-M. 2018. Väkivaltaa ei pidä sietää päiväkodissakaan. Työ, terveys ja turvallisuus (TTT-lehti). Saatavissa: <https://tttlehti.fi/vakivaltaa-ei-pida-sie-taa-paivakodissakaan/>. [viitattu 21.11.2022].

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2020. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2020, *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. PS-Kustannus. (e-kirja.)

Buttelmann, D., Kühn, K. & Zmyj, N. 2022. The Relations among Theory of Mind, Inhibitory Control, and Aggressive Behavior in 4-year-Old-Children – A Multi-Measure Multi-Informant Approach. *Journal of cognition and development*. 2022, Vol. 23, No. 1, 111-134. Saatavissa: <https://doi.org/10.1080/15248372.2021.1987240>. [viitattu 13.12.2022].

Card, N. & Little, T. 2006. Proactive and reactive aggression in childhood and adolescence: A meta-analysis of differential relations with psychosocial adjustment. *International Journal of Behavioral Development*. 2006, 30 (5), 466-480.

Girard, L-C., Girolametto, L., Weizman, E. & Greenberg, J. 2011. Training Early Childhood Educators to Promote Peer Interactions: Effects on Children's Aggressive and Prosocial Behaviors. *Early Education and Development*, 22(2), 203–323.

Hartikainen, A. 2020. Aggressiivisen lapsen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa toiminnallisten menetelmien avulla. LAB-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/339693/OPINN%c3%84YTETY%c3%96%202020%20T%c3%84YSIN%20VALMIS%20THESEUKSEEN.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. [viitattu 22.3.2023].

Hartikainen, A. & Kuvajainen, M. 2021. Aggressiivisen lapsen kohtaaminen varhaiskasvatuksessa toiminnallisin menetelmin. LAB University of Applied Sciences. Osallisuus, työelämä ja turvallinen arki. Saatavissa: <https://blogit.lab.fi/labfocus/aggressiivisen-lapsen-kohtaaminen-varhaiskasvatuksessa-toiminnallisin-menetelmin/>. [viitattu 22.12.2022]

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa: J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetaelmaopetus/>. [viitattu 3.12.2022].

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menettelmaopetus/>>. [Viitattu 6.3.2023]

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2019. Varhaiskasvatuksen laatuindikaattorit. Tiivistelmät 13:2019. Saatavissa: https://karvi.fi/wp-content/uploads/2019/09/KARVI_T1319.pdf. [viitattu 10.11.2022].

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:6. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf. [viitattu 9.12.2022].

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. WSOY.

Korhonen, L. 2021. *Lapsen aggressiivisuus ja väkivaltaisuus*. Duodecim Terveyskirjasto. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00026>. [viitattu 10.11.2022].

KT-Lehti. 2018. Uusi varhaiskasvatuslaki muuttaa kelpoisuuksia, nimikkeistä päättää työnantaja. Saatavissa: <https://www.kt.fi/ohjeet/kvtes/varhaiskasvatuslaki-kelpoisuudet-henkilostorakenne>. [viitattu 13.1.2023].

Käytöshäiriöt (lapset ja nuoret). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, Suomen lastenpsykiatriyhdistyksen, Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Psykiatriyhdistyksen Nuorisopsykiatrian jaoksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2018. Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi. [viitattu 8.3.2023].

Lapsenoikeudet. nd. Lapsen etu. Saatavissa: <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimuksen-yleisperiaatteet/lapsen-etu/>. [viitattu 20.12.2022].

Opetushallitus. nd. Mitä on varhaiskasvatus. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>. [viitattu 9.10.2022].

Poland, S., Monks. C. & Tsermentseli, S. 2016. Cool and hot executive function as predictor of aggression in early childhood: Differentiating between the function and form of aggression. *British Journal of Developmental Psychology* (2016), 34, 181–197.

Riihonen, R. & Koskinen, M. 2020. *Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus*. PS-Kustannus. (e-kirja).

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. (e-kirja)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. [viitattu 12.12.2022].

Ukkonen-Mikkola, T., Yliniemi, R. & Wallin, O. 2020. Varhaiskasvatuksen työ muuttuu – muuttuuko asiantuntijuus? Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 19(4) – 2020, s. 323–339.

Viemerö, V. 2006. Aggressio ja aggressiivisuus. *Tieteessä tapahtuu* 3/2006.

Whipp, A. 2021. Associations with childhood aggressive behavior using multiple rates: co-occurrence, antisocial personality disorder prediction, and biomarkers. Academic dissertation. University of Helsinki. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/334419/whipp_alyce_dissertation_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [viitattu 9.10.2022].

Varhaiskasvatustilaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Lidm45053758295440>. [viitattu 9.10.2022].

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 23.8.2018/753. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180753>. [viitattu 9.10.2022].

Virta, K. 2021. Aggressiivinen lapsi varhaiskasvatuksessa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/498658/Viita_Karoliina.pdf?sequence=2&isAllowed=y. [viitattu 22.3.2023].

LIITE 1**Haastattelurunko**

Taustatiedot:

1. Koulutustausta
2. Ammattinimike nykyisessä työssäsi
3. Työskentelyvuodet

Millainen käyttäytyminen on mielestäsi aggressiivista.

Kuvaile omia kokemuksiasi lasten aggressiivisesta käyttäytymisestä.

Minkälaisia tekijöitä kokemuksesi mukaan on aggressiivisen käyttäytymisen takana? Voiko antaa esimerkkejä.

Mitä keinoja sinulla on työssäsi puuttua lapsen aggressiiviseen käytökseen? Mitä teet, kun lapsi käyttäytyy aggressiivisesti? Voitko kertoa esimerkkejä

Millaisissa tilanteissa koet, että lapsi turvautuu väkivaltaan päiväkodin arjessa?

Miten aggressiivisesti käyttäytyvää lasta voidaan tukea varhaiskasvatuksessa?

Minkälaista tukea toivoisit aggressiivisen lapsen kohtaamiseen?

Minkälaisia toimintamalleja sinulla on käytössä ja ovatko ne toimineet?

Vapaa sana.